

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-01 Žák čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas
Indikátory	1. žák navrhne vhodný nadpis 2. žák posoudí na základě přečteného textu pravdivost/nepravdivost tvrzení 3. žák posoudí, zda daná informace vyplývá/nevyplývá z textu 4. žák vyhledá v textu odpověď na zadanou otázku
Ilustrativní úlohy	
<p>MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ</p> <p>Výchozí text:</p> <p>Téměř všechny myšlenky a objevy učiněné během věků můžete nalézt v knihách. Kniha je jedním z největších lidských vynálezů. Existuje mnoho druhů knih – od beletrie (např. povídky a romány) po naučnou literaturu (např. příručky, slovníky, encyklopedie). První knihu zhotovili Egypťané před 5 000 lety. Byla napsaná na papyrových svitcích. Římané vynalezli knihu, jak ji známe dnes; pro stránky použili upravenou zvířecí kůži – pergamen. Po staletí se knihy psaly ručně. Byly vzácné a drahé. V 8. století Číňané vynalezli knihtisk. Do Evropy se rozšířil během 15. století. Knih tisk umožnil vyrábět větší množství knih. Dnes se při výrobě knih využívají počítače, fotografické přístroje, stroje samy tisknou, skládají papír, sešívají jej a vážou do knihy.</p> <p>1. Navrhni vhodný nadpis pro přečtenou ukázkou.</p> <p>2. Rozhodni na základě přečteného textu, zda uvedená tvrzení jsou pravdivá, či nepravdivá:</p> <p>a) Dříve byly knihy vzácné a drahé, protože se psaly ručně. ANO – NE b) V knihách je zaznamenáno mnoho důležitých myšlenek a objevů. ANO – NE c) Existuje málo druhů knih, většinou jsou to encyklopedie. ANO – NE d) Knih tisk se do Evropy rozšířil v 19. století. ANO – NE</p> <p>3. Rozhodni, zda uvedená informace vyplývá, či nevyplývá z textu: Nejstarší známou česky tištěnou knihou je Kronika trojánská (1468).</p> <p>4. Jak se nazývá upravená zvířecí kůže, kterou používali Římané pro stránky knih?</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-01.01 ČJL-5-1-01.02 ČJL-5-1-01.03 ČJL-5-1-01.04 Výchozí text: <i>Podle Dětské encyklopedie (původní text byl upraven)</i>

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

Ještě o tom, jak si Kocourkovští v radnici topili

Nejchoulostivější radní Zimotřas konečně navrhl, že by se měla v radnici postavit kamna. Ale to jste měli vidět povyk, jaký se strhl! „Jééé, kamna!“ smál se první radní. „Kamna, kamna!“ smál se druhý radní. „Kamna, cheche!“ smál se třetí radní. A měli pravdu. „Sousedě, co vás to napadá?“ zabouřil radní Játovím. „ted', když jsme si to tu tak hezky uspořádali, nebudeme sem přece ještě nosit kamna!“ „Ještě by nám sem padaly saze!“ rozhořčoval se radní Břichopásek. „A kdo by nám do nich pořád přikládal a kdo by z nich popel vyhraboval?“ ušklíbl se radní Halabala. „Hm, nu ano, - ale co máme dělat, když je tu zima?“ posteskl si neústupně Zimotřas. „Tak se tu zatopí,“ ukončil spor starosta, který by se už byl také rád ohřál, „i když sem kamna nosit nebudeme. Už jsem o tom dlouho, sousedě, přemýšlel a už jsem si to také vymyslel. Necháme okna otevřená a kamna postavíme na náměstí tak, aby se nám dívala do oken!“ „Sláááááááááááááááááá!“ křičeli všichni, až se přítom i trochu zahřáli a horempádem se vyhrnuli pro kamna.

1. Kolik mluvčích se zúčastnilo debaty na radnici?

- a) 6
- b) 7
- c) 8

2. Souhlasíte, či nesouhlasíte s uvedeným tvrzením? Své rozhodnutí odůvodněte.

V debatě kocourkovských radních padly 2 návrhy.

ANO – NE

3. Proti kterému návrhu vznesli účastníci debaty námitky a jaké?

Literatura: Ondřej Sekora: *Kronika města Kocourkova*

Metodické poznámky: (1) Debata se zúčastnilo 8 mluvčích, možná ale jen 6 osob, protože nejsou uvedena jména prvního, druhého a třetího radního. (3) Proti postavení kamen na radnici: a) uspořádání; b) saze; c) přikládání a popel.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

Ještě o tom, jak si Kocourkovští v radnici topili

Nejchoulostivější radní Zimotřas konečně navrhl, že by se měla v radnici postavit kamna. Ale to jste měli vidět povyk, jaký se strhl! „Jééé, kamna!“ smál se první radní. „Kamna, kamna!“ smál se druhý radní. „Kamna, cheche!“ smál se třetí radní. A měli pravdu. „Sousedě, co vás to napadá?“ zabouřil radní Játovím. „ted', když jsme si to tu tak hezky uspořádali, nebudeme sem přece ještě nosit kamna!“ „Ještě by nám sem padaly saze!“ rozhořčoval se radní Břichopásek. „A kdo by nám do nich pořád přikládal a kdo by z nich popel vyhraboval?“ ušklíbl se radní Halabala. „Hm, nu ano, - ale co máme dělat, když je tu zima?“ posteskl si neústupně Zimotřas. „Tak se tu zatopí,“ ukončil spor starosta, který by se už byl také rád ohřál, „i když sem kamna nosit nebudeme. Už jsem o tom dlouho, sousedě, přemýšlel a už jsem si to také vymyslel...“

1. Navrhnete zakončení příběhu a řekněte ostatním, proč jste se tak rozhodli.

2. Porovnejte vzájemně jednotlivá zakončení a vyberte to, které se vám líbí nejvíc. Své rozhodnutí odůvodněte. Poté srovnajte výsledky vašich prací s originálem.

3. Který/é z následujících frazémů vystihují obsah ukázky?

- a) straší jim ve věži
- b) mají v hlavě seno
- c) vědí, odkud fouká
- d) rozumí tomu jako koza petrželi

Literatura: Ondřej Sekora: *Kronika města Kocourkova*

Metodické poznámky:

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-02 Žák rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává
Indikátory	1. žák vybere z nabídky vhodná slova vztahující se k textu 2. žák vypíše z textu požadovanou informaci 3. žák rozhodne, které informace jsou pro daný text <u>ne</u> podstatné
Ilustrativní úlohy	
<p>MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ:</p> <p>1. Vyber z nabídky slovo, které se k textu nevztahuje: Zelená jablka patří k méně oblíbeným druhům jablek, svou chutí však mnohdy předčí jablka s červeným líčkem. Dlouhou tradici v pěstování jablek má tradiční odrůda Zelené průsvitné dozrávající časně, a to na přelomu června a července. K novějším druhům patří například Idared.</p> <p>Nabídka: pěstování ovoce, jablka, jaro, zelená jablka, časně zrající.</p>	
<p>2. Z textu o jablkách vypiš název starší odrůdy jablek: _____</p>	
<p>3. Která z uvedených informací se netýká vzhledu kočky? Číslo věty napiš (označ):</p> <ul style="list-style-type: none">1. Kočka má pružné a svalnaté tělo dokonale přizpůsobené lovu.2. V kohoutku je vysoká asi 30 cm, délka těla včetně ocasu činí kolem 80 cm.3. Má ostré zatažitelné dráčky a vynikající zrak, sluch a čich.4. Kočku můžeme získat například z útulku pro ochranu zvířat.5. Kůže kočky je pokryta srstí.6. Kočičí tlapky jsou zakončeny měkkými polštářky.	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-02.01 ČJL-5-1-02.02 ČJL-5-1-02.03

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

V naší zemi nemáme moře. A přesto jen v Čechách napočítáme alespoň 27 míst se slovem „ostrov“ v jejich názvu. Kolem mnoha těchto lokalit dříve tekla řeka nebo potok. To poznáme i dnes. Mezi těmito městy a vesnicemi bychom však našli i takové Ostrovy, kde žádná řeka nebo potok nikdy netekly. Jak v těchto případech budeme vysvětlovat vznik místního jména?

Slovo „ostrov“ nejdříve původně pojmenovává kus země obtékané vodou nebo potokem – tedy tekoucí vodou. O tom se dočteme např. ve slovnících z 15. století. Staří Slované totiž původně nesídlili nikde na mořském břehu. Dříve než ostrovy mořské tedy určitě poznali ostrovy říční a ostrovy v mokřiskách nebo bažinách. A v písemných památkách z 15. a 16. století pak slovo „ostrov“ označuje i prostory suchozemské obklopené močály. A na zemi v takovém vlhkém prostředí pak dobře rostou stromy a křoviny. A tak jsme název ostrov přenesli i na lesní porosty obklopené loukami či bažinami.

1. Slovem *ostrov* rozumíme v textu:

- a) místo obtékané tekoucí vodou
- b) místo obklopené vodou

2. Vypište, jaká místa byla u nás v památkách z 15. a 16. století ještě nazývána *ostrovem*?

3. Rozdíl mezi psaním slov *Ostrov* x *ostrov* vysvětlete jejich použitím ve větě:

Literatura: *Igor Němec, Jan Horálek a kol. Dědictví řeči (Upraveno)*

Metodické poznámky:

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ:

V naší zemi nemáme moře. A přesto jen v Čechách napočítáme alespoň 27 míst se slovem „ostrov“ v jejich názvu. Kolem mnoha těchto lokalit dříve tekla řeka nebo potok. To poznáme i dnes. Mezi těmito městy a vesnicemi bychom však našli i takové Ostrovy, kde žádná řeka nebo potok nikdy netekly. Jak v těchto případech budeme vysvětlovat vznik místního jména?

Slovo „ostrov“ nejdříve původně pojmenovává kus země obtékané vodou nebo potokem – tedy tekoucí vodou. O tom se dočteme např. ve slovnících z 15. století. Staří Slované totiž původně nesídlili nikde na mořském břehu. Dříve než ostrovy mořské tedy určitě poznali ostrovy říční a ostrovy v mokřiskách nebo bažinách. A v písemných památkách z 15. a 16. století pak slovo „ostrov“ označuje i prostory suchozemské obklopené močály. A na zemi v takovém vlhkém prostředí pak dobře rostou stromy a křoviny. A tak jsme název ostrov přenesli i na lesní porosty obklopené loukami či bažinami.

1. Jaké významy slov *ostrov/Ostrov* jsou v textu použity? Znáte ještě nějaký další význam tohoto slova?

2. Autoři textu označují v textu názvy měst a vesnic jako _____ .

3. Petr tvrdí, že místní jméno je totéž jako vlastní jméno. Radek s jeho názorem nesouhlasí. Cí názor podpoříte a proč?

4. Na základě poznatků z textu a diskuse zformulujte obecné poučení o psaní slov typu *Ostrov* x *ostrov* a uveďte další podobné příklady. Výsledky práce si vzájemně porovnejte a rozhodněte, kdo splnil úkol nejlépe.

Literatura: Igor Němec, Jan Horálek a kol.: *Dědictví řeči* (Upraveno)

Metodické poznámky:

(1) *Ostrov – místní jméno* (např. Ostrov nad Ohří, Ostrov u Macochy, Ostrov nad Oslavou); *ostrov – pevnina obklopená vodou* (ostrov Svate Heleny); další význam: místo, oblast, která se na určitém území odlišuje určitými znaky, např. lesní porost obklopený loukami, zelený ostrov (oáza) v poušti, oblast na území určitého národa osídlená obyvateli jiné národnosti; (2) *místní jména*; (3) *Místní jména* jsou jména lidských sídel (měst, vesnic, samot); *vlastní jména* je pojem nadřazený, patří k nim názvy zeměpisné, názvy svátků, příslušníků národa nebo státu, uměleckých děl, knih, časopisů aj. (4) Další příklady: Tábor x tábor, Nové Zámky x nové zámky, Černá Hora x černá hora aj.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-03 Žák posuzuje úplnost, či neúplnost jednoduchého sdělení
Indikátory	1. žák sestaví a napíše adresu, zprávu, vzkaz, oznámení, pozvánku 2. žák posoudí, zda jsou adresa, zpráva, vzkaz nebo oznámení úplné 3. žák sestaví z vět nebo krátkých odstavců příběh s dodržáním dějové posloupnosti 4. žák vybere z nabídky vhodný závěr k dané ukázce

Ilustrativní úlohy

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

1. Který důležitý údaj v pozvánce chybí?

Vážení rodiče, srdečně Vás zveme na vánoční besídku, která se uskuteční v naší třídě. Přijďte si s námi posedět, zazpívat vánoční koledy a popovídat. Poté můžete navštívit také aulu, kde vystoupí žáci školy s pohádkami a koledami. Byli bychom rádi, kdybyste také navštívili vánoční prodejní výstavu. Její výtěžek bude věnován na nákup učebních pomůcek. Moc se na setkání s Vámi těšíme. Paní učitelka a žáci III. B.

2. Vyber z nabídky řazení vět (odstavců), které odpovídá dějové posloupnosti pohádky (příběhu):

1. „Když jsem byl mlád,“ pravil král dvěma synům, když se byli před ním shromáždili, „zapomněl jsem v malé hospůdce v daleké zemi klobouček. Měl jsem za kloboučkem sojčí pérko.
2. Král měl tři syny, zavolal však pouze dva, neboť třetího syna, Honzu, nebral vážně.
3. Dnes už vím, co leží za všemi moři, za horami a lesy. A je mi smutno z vědění.

4. Nemohl jsem se tehdy vrátit, musel jsem spěchat podívat se, co bylo za lesem, co bylo za horou, která byla za lesem, co za mořem, které bylo za horou, co za pouští, která byla za mořem.
5. Je zajímavé, že Honzové často nejsou bráni vážně, ačkoliv, jak se ukáže i v této pohádce, nakonec si úctu vynutí.
- a) 1, 2, 5, 4, 3
 b) 5, 2, 1, 3, 4
 c) 2, 5, 1, 4, 3
 d) 4, 5, 3, 1, 2

4. Vyber vhodný závěr k uvedené ukázce:

- a) Vzdechl a utřel si vlažnou slzu.
 b) Vždycky jsem byl zvědavý.
 c) Bylo jednou jedno království.
 d) Král mu mával z okna na rozloučenou.

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-03.02 ČJL-5-1-03.03 ČJL-5-1-03.04 Použitá ukázka: <i>Čítanka pro 4. ročník (Nová škola) J. Werich: Král měl tři syny</i>
--	---

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

POZVÁNKA

Klub veselých přátel vás zve na taneční zábavu, která se bude konat každou středu od 15 hodin v restauraci Podlesí. Bude tam hrát známá kapela *Klečanka* od Kyjova. Vstupné je 20 Kč. Bude tam také laciné jídlo a pití. Přijďte mezi nás, zazpíváte si, zatančíte si a také se zasmějete. První zábava bude 30. září v 15 hodin. Na shledanou se těší Klub veselých přátel.

1. Přečtěte si pozorně uvedenou pozvánku a poté zhodnoťte její obsah:

- a) **Obsahuje pozvánka všechny potřebné informace?**
 b) **Uspořádali byste pořadí vět stejně?**
 c) **Jsou všechna slova použita vhodně?**

2. Obsah pozvánky přepracujte a porovnejte s ostatními. Nakonec zhodnoťte, jak se vám práce povedla.

Literatura: *Květoslava Klímová a Ivana Kolářová: Čeština zajímavě a komunikativně I.*
 (Upraveno)

Metodické poznámky:

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ:

1. Navrhněte obsah pozvánky, např. do školního časopisu, místních novin, na libovolnou akci, kterou si sami vymyslíte. Snažte se o co nejpřesnější a nejdůležitější obsah. Pozvánky vzájemně porovnejte a vyberte ty, které vás zaujaly nejvíc. Své rozhodnutí odůvodněte.

2. Z věty, která byla součástí zprávy o stavbě nového mostu v zahraničí, vypadla dvě přídavná jména. Vyberte z nabídky dvojici slov, která se na prázdná místa hodí nejlépe. **Pozor, platí pouze jedna možnost!**

Most se stavěl ve dne v noci, bez _____ péče o stavitele, s minimem jídla, ve vedru a hrozných _____ podmínkách.

Nabídka:

- a) následné – životních
- b) patřičné – hygienických
- c) vydatné – klimatických
- d) odborné – dělnických
- e) bezpečné – přírodních

Literatura:

Metodické poznámky: (2) Žáci vybírají dvojici, která je nejdůležitější. Řešení: *patřičné – hygienických*

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-04 Žák reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta
Indikátory	1. žák vyslechne nebo přečte krátký text a reprodukuje ústně nebo písemně jeho obsah 2. žák vyslechne nebo přečte vzkaz a reprodukuje ho ústně nebo písemně další osobě

Ilustrativní úlohy

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Příklady textů (rozsah okolo 100 slov):

Náš pes Ben je moc milý a přítulný. Vždycky, když přijedeme na chatu, běhá radostně po okolí a hraje si s pejsky, kteří sídlí se svými páničky v okolních chatách. Jednou během této hry jsme uslyšeli ránu a vzápětí bolestivé kňučení našeho pejska. Když jsme přiběhli, viděli jsme na jeho boku malou ránu, ze které tekla krev. Někdo našeho Bena postřelil! Jeli jsme k veterináři, který mu z těla vyjmul brok, ránu zašil a vyčistil. Když se Beník probрал z narkózy, byl jako opilý a smutně na nás koukal. Dnes už je úplně v pořádku. Toho, kdo Bena postřelil, jsme nikdy neodhalili.

Při svých cestách světem překročil Fík jednoho dne sedmero hor a sedmero řek, a tím pádem se samosebou ocitl rovnou v pohádkové zemi. Poznal to už podle hradu potaženého černým sukem. „No, tak to je jasný,“ řekl si, „mají tady šíleně smutnou princeznu.“ Šel rovnou ke králi a povídá jasnozřivě: „Maucta. Tak vaše princezna se nechce smát, co?“ Král jen smutně přikyvoval. „A čekáte na Honzu, že ano?“ „Kdepak,“ řekl král ještě smutněji. „Ten už tu byl a taky nic nepořídil.“ „Ale jděte, vždyť je to tak jednoduché!“ řekl Fík. Olízl princezniče tvář svým růžovým jazykem a holka se nemohla udržet smíchy.

Rudolf Čechura: Maxipes Fík

Nové pololetí jsme ve škole začali romanticky – 14. 2. jsme oslavili svátek svatého Valentýna. Už s předstihem byly v budově školy rozmístěny krabice, do nichž děti mohly vhadzovat dopisy a vzkazy pro své kamarády a oblíbence. Po otevření valentýnských krabic bylo zjištěno, že bylo odesláno více než 250 dopisů, vzkazů a přáníček. Dopisy dostávala převážně děvčata - z toho usuzujeme, že kluci byli při tvorbě asi pilnější. Nejvíce vzkazů se posílalo mezi žáky prvního stupně, na druhém stupni byla nejžádanější třída VI. C. Dodatečně přejeme hodně lásky i my a doufáme, že v příštím roce bude zájem o valentýnské krabice minimálně stejně velký jako letos.

Ze školního časopisu

2. Přečti si Pavlův vzkaz a řekni ho spolužákovi/kamarádovi:

Tondo, prosím tě, máš zítra odpoledne přijít ve dvě hodiny za Pavlem na hřiště. Chce si s tebou zahrát vybíjenou a pak byste mohli jít k jeho babičce. Nemáš se bát, prý se nezdržíte, do pěti budete určitě doma. Babička ale zaručeně upeče něco dobrého, třeba tvarohové buchty.

**Poznámky
k ilustrativní úloze**

ČJL-5-1-04.01
ČJL-5-1-04.02

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

(1) Lego je řada stavebnicových produktů, kostiček, které se dají libovolně skládat dohromady. Ty jsou ještě doplněny velkým množstvím dalších různobarevných dílů, minifigurkami a spoustami dalšího vzájemně kompatibilního materiálu. Z Lega lze postavit model prakticky čehokoli. Existuje taky program přímo od firmy LEGO, ve kterém se dá stavět z legových kostiček v 3D.

Firma LEGO Group se zrodila v roce 1932 v Dánsku, kdy chudý tesař z městečka Billund jménem *Ole Kirk Christiansen* začal vyrábět dřevěné hračky. V roce 1947 obdržel Ole Kirk a jeho syn vzorek samojistících kostek vyráběných britskou společností Kiddicraft, které byly vynálezem britského dětského psychologa Hillary Harryho Fishera Page.

Legendární kostka LEGO však přišla na svět až po druhé světové válce, kdy v roce 1949 začaly továrnu v Billundu opouštět podobné kostičky, tzv. automaticky spojitelné kostky. Byly vyrobené z celulóidu, a přestože připomínaly tradiční dřevěné kostky, měly jedno zásadní vylepšení – držely pohromadě díky výstupkům. Název LEGO stvořil Christiansen z dánského výrazu *Leg godt!* (*Hraj si dobře*). Prodej byl však slabý a plastická stavebnice prozatím nedokázala vytlačit tradiční dřevěné kostičky. LEGO kostky sice byly dobrým nápadem, ale měly mnoho technických nedostatků a zaklapávání jednotlivých kostek bylo dost omezené. A tak byly přepracovány a vznikly kostičky v takové podobě, jak je známe dnes.

(2)

Mimoverbální komunikace

Sami znáte ze svých školních let, že při psaní písemných prací ruší vaše soustředění jakékoli dohadování učitele s jednotlivými žáky. Při Cimrmanových písemkách bylo vždy naprosté ticho, a to právě díky jeho systému mimoslovního dorozumívání. Cimrman i jeho žáci ovládali celou soustavu mimických znaků. Nejlépe bude ukázat vám to na příkladech. Jestliže žák během písemné práce vstal a udělal několik úroků stranou se sepjatýma rukama, učitel věděl, že chce říci: „Prosím, mohu jít na stranu?“ Rovněž rukama se žáka otázel – na velkou, nebo na malou? Žák odpověděl podle situace.

Byla i složitější mimoverbální sdělení: Toto (*sehne se do předklonu, ruce ke špičkám bot*) je znak pro jakékoliv zvíře. Toto (*zavrtí hlavou*) je zápor, zákaz. Tento znak (*rukama naznačí let ptáka*) vyjadřuje holuba. Celá depeše znamenala: „Beránku, nedloubej se v nose.“

Literatura:

(2) *Ladislav Smoljak a Zdeněk Svěrák: Divadlo Járy Cimrmana* (Upraveno)

Metodické poznámky:

Pro reprodukci textu, a to jak pro optimální, tak excelentní úroveň, jsme zvolili dvě ukázky: jeden text je odborný a jeden z umělecké literatury. Vyšli jsme ze skutečnosti, že do současných učebnic českého jazyka jsou zařazovány převážně ukázky z různých encyklopedií, tedy texty odborné, zatímco ukázek z umělecké literatury výrazně ubylo, v některých řadách učebnic nejsou vůbec.

Text týkající se stavebnice Lego je náročnější, než text z umělecké literatury. Vycházíme však z předpokladu, že lego je dnes velmi populární, žáci o něm už řadu informací znají a určitě je budou zajímat i informace týkající se vzniku hračky samotné.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

(1) GPS-přístroje slouží v automobilu k okamžitému určení polohy na zeměkouli, nadmořské výšky a zcela přesného času.

Základem fungování je asi třicet družic, které obíhají po oběžné dráze (orbitu) Země ve výšce 22 km, a jsou na ní pravidelně rozmístěny. To znamená, že teoreticky z každého bodu na Zemi je viditelných zhruba šest z nich. V každé GPS-družici jsou přesné atomové hodinky, antény, zařízení na vysílání signálu a přístroje pro vzájemnou komunikaci. Stejně jako mobilní telefony zachytávají signály z vysílačů, GPS-přístroje zachytávají signály GPS-družic, které jsou nad obzorem. Ty vyhodnotí jejich přesný čas a polohu na oběžné dráze a na základě těchto informací pak s přesností na metr určí polohu automobilu, tj. přesné souřadnice, zeměpisnou šířku a délku i nadmořskou výšku. V GPS-přijímačích, které jsou v autě, je nahrán počítačový program, v němž jsou zpracovány všechny mapy a hlavně silnice. Proto se zároveň s polohou auta zobrazuje i jeho aktuální jízda po silnici, všechny odbočky a křižovatky. Když si do GPS-přístroje zadáte cílový bod, např. město, kam chcete dojet, přístroj poslouží jako navigátor, který vás upozorní na to, kam a kdy máte odbočit.

(2) Nejstarší hádanka, o které se ví, pochází z Egypta z období kolem r. 1650 př. n. l. Je to hádanka matematická.

Bylo sedm domů a v každém z nich žilo sedm koček. Každá kočka zabila sedm myší a každá myš snědla sedm obilných klasů. Na každém klasu se urodilo sedm náprstků zrna. Jaký je celkový počet těchto vyjmenovaných věcí?

Za vynálezce křížovek je považován Američan Artur Wynne (čti *vajn*), který svou první křížovku zveřejnil v roce 1913. První jednoduchou křížovku u nás sestavila pražská

učitelka Mlada Antošová už v roce **1899!** Říkalo se jí „hádanka křížová“ a název křížovka se objevil až v časopise *Beseda lidu* v roce 1923.

Literatura:

(1) *Martin Gato: Knižka pro děti do auta* (Upraveno)

Metodické poznámky:

Přestože texty pro excelentní úroveň jsou kratší, kladou daleko vyšší nároky na zapamatování jednotlivých skutečností, které musí být místy, např. u hádanky, reprodukovány naprosto přesně.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-05 Žák vede správně dialog, telefonický rozhovor, zanechá vzkaz na záznamníku
Indikátory	1. žák na základě zadaných informací vede dialog, telefonický hovor (s dospělým, s kamarádem), zanechá vzkaz na záznamníku 2. žák posoudí, zda v uvedené ukázce (dialogu, telefonického rozhovoru, vzkazu na záznamníku) nechybí některá z informací

Ilustrativní úlohy

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Žáci vedou dialog na základě daných informací, např.:

- odpoledne se chtějí jít koupat, jeden nemůže, musí jít pomáhat babičce, domluví se, že půjdou další den;
- návštěva kina – pátek – 18 hodin – sraz půl hodiny před představením na náměstí;
- pondělí – 17 hodin – koncert – Obecní dům Praha – Antonín Dvořák;
- Martina mi řekla, abych s ní šla odpoledne na koupaliště. Odpověděla jsem, že nemohu, protože musím jít pomáhat babičce na zahradu. Martina se mě zeptala, jestli bych nemohla jít pomáhat babičce zítra. Odpověděla jsem, že ne, protože babička jde druhý den k lékaři a nebude doma. Kromě toho už jsem jí to slíbila. Martina navrhuje, že se koupat půjdeme zítra, já souhlasím.

Témata pro telefonní hovor (pozdrav, představení se, krátký rozhovor, rozloučení):

pozvání na narozeniny, přání k svátku, omluva ve škole, přivolání lékařské pohotovosti, omluva z dohodnuté schůzky/akce, oznámení dopravní nehody, požáru apod.

Témata pro zanechání vzkazu:

- pro maminku: zdržíš se u kamaráda
- pro kamaráda: zítra odpoledne k němu nepřiďeš
- pro spolužáka: jaký úkol máte na další den do školy
- pro babičku: zítra po skončení vyučování se u ní zastavíš apod.

2. Rozhodni, jestli je uvedený telefonický rozhovor úplný. Pokud není, doplň, co chybí:

A: Tady Petr Novotný.

B: Ahoj Petře, co děláš? Jedu na kole na hřiště, nechceš jet se mnou?

A: Možná bych jel. Jak dlouho tam chceš být a kdo tam bude?

B: Budu tam asi hodinu, pak musím domů. Budou tam určitě kluci z naší třídy, zahrajeme si fotbal
A: Tak já pojedou, stav se pro mě asi za čtvrt hodiny, zatím ahoj.
B. Ahoj, uvidíme se.

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-05.01 ČJL-5-1-05.02
--	--------------------------------

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Rozdělte se do skupin po 4–5 a vytvořte myšlenkovou mapu na téma DIALOG/ROZHOVOR. Poté si práci ve skupinách porovnejte a zhodnoťte.

2. Pozorně si přečtete (vyslechněte) následující telefonický rozhovor a pojmenujte jeho účastníky. Je rozhovor veden v souladu se zásadami, které jsme si zopakovali? Pokud ne, v čem se liší?

„Filipe, je mamka doma?“
„Ještě se nevrátila, je u doktora.“
„To je pech, potřebuju s ní mluvit a už nemám čas znovu volat, odjíždím, budeš to muset vyřídit ty. Nezapomeneš?“
„Neboj, na mě je spoleh, tak co mám vyřídit?“
„Řekni jí, že babička potřebuje udělat nákup, ať jí mamka večer zavolá, co všechno je potřeba koupit. Dort na dědečkovu oslavu bude hotový v pátek dopoledne, ať ho mamka vyzvedne, stát bude asi pět set korun. Jo a ještě že tu reklamaci jsem už vyřídila, může ji pustit z hlavy, dobře to dopadlo, pošlou nám nový vysavač. Když by mamka se mnou potřebovala mluvit, ať mi zavolá, ale až večer, do té doby nebudu na telefonu. Budeš si to všechno pamatovat?“
„Ale jo, jasně.“
„Tak fajn, spoléhám na tebe. A co ve škole? Už máš nějakou pětku?“
„Ach jo, teto, ty seš hrozná, ty tvoje srandy, nemám žádnou pětku.“
„Tak se hned nečerti. Prosím tě, hlavně to všechno vyříd' a měj se.“

3. V rozhovoru jsou použita nespisovná slova nebo jejich tvary. Ivana tvrdí, že v tomto typu rozhovoru to chyba není, naopak Eva říká, že všechna slova a jejich tvary musí být spisovné. Čí názor podpoříte a proč?

4. Na základě uvedeného telefonického rozhovoru zformulujte pro maminku písemný vzkaz nebo jej nechte na záznamníku. Poté si je ve dvojici zkontrolujte a zhodnoťte, zda jste na něco nezapomněli.

Literatura:

Metodické poznámky:

Pokud žáci nejsou zvyklí s myšlenkovou mapou pracovat, udělají si ve skupinách stručné poznámky, které poté srovnávají a hodnotí. Ve cvičení 3 podporujeme umění argumentace – žák nejen uvede svůj názor, ale také jej umí obhájit.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. Připravte si ve dvojicích ústně dialog/telefonický rozhovor na téma, které si sami zvolíte. Dodržujte zásady zdvořilého chování a snažte se využívat spisovnou podobu mateřského jazyka. Dialog/ telefonický rozhovor předved'te před třídou. Spolužáci posoudí, zda byly dodrženy zásady uplatňované při dialogu, a svá tvrzení odůvodní.

Literatura:

Metodické poznámky:

Žáky vedeme k přiměřeně hlasitému a zřetelnému projevu. Dbáme také na správnou výslovnost.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-06 Žák rozpoznává manipulativní komunikaci v reklamě
Indikátory	1. žák vybere z předložených ukázek tu, která chce upoutat, přesvědčit a ovlivnit rozhodování člověka (adresáta) 2. žák vyhledá na internetu, v časopise, v denním tisku příklad manipulativní reklamy
Ilustrativní úloha	
MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ 1. Který text informuje a který navíc přesvědčuje a ovlivňuje? a) Firma Čistota uvedla na trh nový prací prostředek vhodný pro ruční praní i praní v automatických pračkách. Složení pracího prášku zaručuje dobrý prací výsledek v měkké i tvrdé vodě. K dispozici je balení po 2 kg, 4 kg i 8 kg. b) Firma Čistota přichází s perfektním pracím prostředkem, který zaručí, že vaše prádlo bude ještě čistější. Vyzkoušejte jeho unikátní složení. Bezkonkurenční cena vás potěší u osmikilového balení! V nabídce je také úsporné dvoukilové balení a balení po 4 kg.	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-06.01

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Už jste si vy nebo někdo z vašich blízkých, kamarádů koupili výrobek na základě reklamy? Co to bylo? Splňoval výrobek všechno, co reklama slibovala? Uvádějte konkrétní příklady.

2. Promyslete, co je pro reklamy jednotlivých skupin společné.

a) Drsná země, jemná whisky. – Stát zdražuje, my zlevňujeme. – Stará láska v nové láhvi. – Velká řešení pro malou planetu.

b) Spořte s liškou! – 1. Otoč! 2. Olízni! 3. Omlékuj! (*sušenky Oreo*) – Nakupujte s kartou Maestro a vyhrajte! – Ovládejte své Aktivní konto kdykoliv a kdekoliv s aplikací ČSOB SmartBanking! Cvičte! Snídejte! Vyhrajte! (*BB Dobré ráno*)

c) S Teslou mě baví svět. S Tetou (drogerie) mě baví svět. – Což takhle dát si Senát. – Kam televize nemůže... Knižní klub.

d) perfektní materiál, luxusní sametová péče, jedinečné přírodní složky, neuvěřitelná životní síla, bezkonkurenční ceny, nepřekonatelné a flexibilní zpevnění

3. Která z uvedených funkcí reklam má výrazně manipulativní charakter? Vyhledejte v denním tisku, časopisech, na internetu k jednotlivým typům vhodné příklady.

a) Spotřebitel se dovídá o tom, že na trhu je nový výrobek nebo služba.

b) Spotřebitel je přemlouván (přesvědčován) ke koupi výrobku nebo služby.

c) Spotřebitel je upozorňován na inovovaný výrobek nebo službu.

Literatura: Klímová K., Kolářová, I. *Čeština zajímavě a komunikativně I.*

Metodické poznámky:

2. Při plnění tohoto úkolu je vhodné rozdělit žáky do skupin a) – d). Každá skupina pracuje samostatně a poté představí výsledky své práce ostatním. Řešení: a) využití slov opačného významu; b) používání vět rozkazovacích; c) obměna známých názvů filmů: *S tebou mě baví svět*, *Což takhle dát si špenát*, *Kam čert nemůže*; d) hromadění přídavných jmen (přívlastků).

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. Zformulujte, co využili autoři pro vytvoření uvedených reklam.

Nekupujte zajíce v pytli! – Kdo rychle dává, dvakrát dává. – Kdo neseje, nesklízí. – Becherovka hory přenáší.

2. Vytvořte reklamu na výrobek nebo činnost, které si sami vymyslíte. Musí však splňovat níže uvedenou funkci. Poté ji představte ostatním tak, abyste zaujali nejen reklamou, ale také způsobem její prezentace. Výsledky práce porovnejte a zhodnoťte, která reklama vás zaujala nejvíc a proč.

Spotřebitel je přemlouván (přesvědčován) ke koupi výrobku nebo služby.

Literatura:

Metodické poznámky:

1. Autoři využili úprav hovorových nebo lidových frazémů (rčení, přísloví, pořekadel, známých úsloví); 2. Hodnotíme nápad, využití jazykových prostředků a způsob prezentace (představení).

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.

Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-07 Žák volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru
Indikátory	1. žák přečte/řekne s náležitou intonací, přízvukem a tempem řeči oznámení, příkaz, prosbu, omluvu a respektuje při tom rozdílného adresáta 2. žák se vhodně představí ostatním dětem, dospělému
Ilustrativní úlohy	
<p>MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ</p> <p>1. Přečti uvedenou větu jako:</p> <p>a) prosbu b) příkaz</p> <p><i>Jano, běž do obchodu, kup rohlíky a neztrať peněženku.</i></p> <p>Řekni, jak bys pozval domů na oslavu narozenin paní učitelku/ kamaráda. Jak bys je doma přivítal?</p> <p>Dokonči následující oznámení a přečti (řekni) je jako hlášení ve školním rozhlase: Fotografujete rádi? Časopis pro děti Sluníčko vypisuje soutěž o nejlepší fotografii na téma <i>Můj čtyřnohý kamarád.</i></p> <p>Omluv se:</p> <ul style="list-style-type: none"> - paní učitelce, protože jsi zapomněl domácí úkol, - sousedovi, protože jsi mu rozbil míčem okno, - mamince, protože jsi přišel pozdě, - kamarádovi, protože jsi do něj strčil. <p>2. Jak by ses představil v následujících situacích?</p> <p>a) přišel jsi do nové školy: představ se nejprve panu řediteli a pak svým novým spolužákům, b) změnil jsi sportovní oddíl: představ se novým spoluhráčům a trenérovi, c) jsi na recitační soutěži: představ se porotě.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-07.01 ČJL-5-1-07.02

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

- 1a) Přečtete si pozorně uvedenou ukázkou. Poté barevně označte ty úseky textu, které vyjadřují: a) údiv, b) vysvětlení, c) výtku, d) radu.**
- b) Jak jinak se z textu pozná, že kočička na začátku ukázky opravdu křičela?**
- c) Jak vysvětlíte použití otazníku a vykřičníku za větou „Vždyť ty jsi nějaký nemocný?!“**
- d) Co znamená spojení „I pro pána!“ ? Vyjádřete stejný význam jinými slovy tak, že neužijete přímou řeč, ale že situaci popíšete.**

2. Rozdělte se do dvojic a ukázkou zdramatizujte. Můžete ji podle vlastního uvážení i vhodně upravit. Poté ji předved'te ostatním? Čím se od sebe jednotlivé dramatizace lišily?

O pejskovi a kočičce, jak myli podlahu

„I pro pána!“ křičela kočička, „co se to, pejsku, s tebou děje? Vždyť ty jsi nějak nemocný?! Vždyť ti kape z huby pěna! Co se s tebou děje?“ – „Ale,“ povídá pejsek, „našel jsem tu něco na stole a myslil jsem, že je to nějaký sýr nebo nějaké cukroví, tak jsem to sněd. Ale ono to strašně štípe a dělá se mně z toho v hubě pěna.“

„Ty jsi ale hloupý,“ zlobila se kočička, „vždyť to bylo mýdlo! A mýdlo je přece k mytí, a ne k jídlu.“ – „Aha,“ řekl pejsek, „proto to tak štípalo. Au, au, to to štípe, to to štípe“ – „Napij se hodně vody,“ poradila mu kočička, „potom to přestane štípat.“

Literatura:

1. Josef Čapek: *povídání o pejskovi a kočičce*. 2. Olga Millerová, Jan Hoffmannová, Eva Schneiderová: *Dialog v hodinách češtiny*.

Metodické poznámky:

1a) Údiv: „*I pro pána...co se to, pejsku, s tebou děje?*“; vysvětlení: „*Ale...našel jsem tu něco na stole a myslil jsem, že je to nějaký sýr nebo nějaké cukroví, tak jsem to sněd. Ale ono to strašně štípe a dělá se mně z toho v hubě pěna.*“; výtka: „*Ty jsi ale hloupý, ...vždyť to bylo mýdlo! A mýdlo je přece k mytí, a ne k jídlu.*“; rada: „*Napij se hodně vody, ...potom to přestane štípat.*“

1b) použití vykřičníku, spojení *i pro pána*

1c) vykřičník znamená hlasité zvolání vyjadřující údiv, otazníkem se naznačuje domněnka, podezření, obava; je to vlastně skrytá otázka, jestli není pejsek nemocný

1d) *No ne! Jémine! Panebože! Pro pánaboha (i propánaboha)! No nazdar!...* kočička nemohla uvěřit svým očím, když uviděla pejska, jak mu kape z huby pěna...

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. Promyslete si následující situaci a poté ji před ostatními zahrajte.

Právě vám třídní učitelka oznámila, že je na zítřejší den vyhlášeno ředitelské volno.

O přestávce se s kamarády radíte, co budete dělat. Vy navrhuje návštěvu technického muzea, kde právě probíhá zajímavá celostátní výstava Velká válka (bruslení, návštěvu filmového představení, jít do **plaveckého** bazénu aj.). Jeden z kamarádů s návrhem souhlasí, jiný však nesouhlasí a uvádí jiný návrh. Jednotlivé možnosti porovnejte a nakonec se pro jeden z návrhů rozhodněte.

2. Vytvářejte krátké dialogy a procvičujte v nich:

a) varování, vyhrožování

b) vysvětlení zdůvodnění

kladení podmínky, námitka/y

Literatura:

Metodické poznámky: Velká válka = 1. světová válka 1914-1918

Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-08 Žák rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace
Indikátory	1. žák rozliší <u>ve slyšené ukázce</u> spisovnou a nespisovnou výslovnost (z me, dyž , vo tom apod.) 2. žák využívá spisovnou výslovnost ve veřejné komunikační situaci
Ilustrativní úloha	
<p>2. Zeptej se např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - v obchodě prodavačky na cenu zboží, kde najdeš např. pastelky, ... - v knihovně na knihu svého oblíbeného autora, - řidiče v autobuse, zda staví na určité zastávce. <p>Požádej např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kamaráda, aby ti půjčil kolo, - maminku, aby ti uvařila tvé oblíbené jídlo, - paní učitelku, aby ještě jednou zopakovala zadání úkolu. <p>Přivítej např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rodiče na školní besídce, - babičku, která přijela na návštěvu - kamaráda, který tě přišel navštívit do nemocnice 	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-08.02
Další poznámky	Nabízená fonetická transkripce je z didaktického hlediska pro mladší školní věk nevhodná. Nelze propagovat nespisovnou výslovnost, je možné se domluvit na sledování vytypovaného pořadu, ve kterém by žáci měli za úkol vyhledávat nespisovnou výslovnost, případně využít např. archiv ČT apod.

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Jeden ze spolužáků má mluvní cvičení na libovolné téma. Vaším úkolem je pozorně sledovat jeho mluvený projev a zaznamenávat, co se vám líbilo, případně jakých nedostatků se dopustil. Nakonec jeho projev zhodnotíte. Nepoužívejte slova líbilo/nelíbilo, ale řekněte, za co spolužáka/spolužačku pochválíte a co naopak doporučujete ke zlepšení a proč.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

ODPOSLECHNUTO

1. Všimněte si dialogů:

a) mezi vašimi vrstevníky,

b) mezi dospělým a vaším vrstevníkem,

c) mezi dospělými navzájem,

a to v různých situacích, např. ve škole, v dopravním prostředku, v obchodě, u lékaře aj.

Pokuste se zformulovat, co je pro jednotlivé typy dialogů typické. Zaměřte se především na zřetelnost při vyjadřování, přiměřenou hlasitost, tempo řeči a spisovnou výslovnost.

Výsledky svého pozorování si vzájemně porovnejte.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-09 Žák píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry
Indikátory	1. žák píše vypravování obsahově i formálně správně, dodržuje dějovou posloupnost; pracuje podle rozvité/heslovité osnovy 2. žák sestaví popis předmětu (zvířete/osoby) a popis pracovního postupu, dodržuje logickou návaznost; pracuje podle otázkové osnovy 3. žák v ukázce dopisu doplní, co chybí

Ilustrativní úlohy

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Vytvoř krátké vypravování s názvem *Budík* podle následující osnovy:

a) Ráno sám/sama doma

b) Náhlé probuzení

c) Budík nejde

d) Pádím do školy

e) Teprve půl sedmé

2. Popiš svoji nejoblíbenější hračku podle následující osnovy:

a) Co to je?

b) Od koho jsi ji dostal? Jak jsi ji získal?

c) Jak vypadá? (velikost, barva, materiál...)

d) Kam ji ukládáš, když si s ní nehraješ?

e) Co se ti na ní nejvíc líbí?

3. Řekněte, které údaje v ukázce dopisu chybí:

Maminko, tatínku,

posílám Vám vzpomínku z letního tábora, jistě víte, že vám píše vaše dcera Barbora. Strava se nedá jíst, dneska byl jen zelný list, polívka studená, co v ní plavou místo nudlí číslice a písmena. Myslela jsem prostě, že budou různé soutěže, slíbili bojovku, pak jsme hráli vybíjendu, na ovce a na schovku. Štefan, hlavní vedoucí, chodí s naší vedoucí, která je příšera, scházejí se, líbají se u totemu za šera. Proč jsem se nenarodila o pár let dřív? Dneska bych krásně chodila se Štefanem, co říká si Steve. Proč jste mě prostě neměli o pár let dříve? Řekla bych: nebuď nesmělý, líbej mě, Steve. Závěrem dopisu ještě trochu popisu: ta bréca vedoucí je tlustá jak dvě normální oddílové vedoucí. Když běží po lese, všechno na ní

třese se. Užívá make-upu, co na ní ten Štefan vidí, to já prostě nechápu. P. S. Pošlete dvě tři sta, jsem bez peněz dočista.	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-09.01 ČJL-5-1-09.02 ČJL-5-1-09.03 Použitá ukázka: <i>text písně Z. Svěráka a J. Uhlíře Dopis z tábora</i>
Další poznámky	Vypravování - úvod, vlastní vypravování (zápletka, vyvrcholení děje, rozuzlení) a závěr, rozsah okolo 50–80 slov. Vypravování je vhodné tvořit podle verbální nebo obrázkové osnovy. Využívána je přímá řeč, dějová slovesa a krátké věty k navození dějového napětí. Popis - úvod, vlastní popis, závěr. U popisu je akcentována uspořádanost, u pracovního postupu dodržení časové posloupnosti. Doporučujeme pracovat podle obrázkové nebo otázkové osnovy. Dopis - místo a datum, oslovení, sdělení, zakončení, podpis, adresa

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Přečtěte si pozorně obě uvedené ukázky a uveďte, v čem se shodují a čím se liší. Svá tvrzení doložte příklady z textu. Dokážete vysvětlit spojení *šli, kam je oči vedly a dávat si bacha*? Oba texty převed'te do současné podoby spisovného jazyka. Prospělo to oběma ukázkám? Pohádku volně dokončete a své texty porovnejte.

a) O kohoutku a psíčkovi

Žil staříček se stařenkou, a žili v bídě veliké. Měli jenom kohoutka a psíčka, a i ty chovali nuzně. A tak psíček pravil kohoutkovi: „Víš-li co, bratře kohoutku? Utečeme do lesa! Zde máme živobytí bídné.“ „Utečeme,“ pravil kohoutek, „hůře nebude.“ Tak šli, kam je oči vedly. Prochodili celý den, byl čas vyhledat si nocleh. Sešli z cesty do lesa a vyhlédli si velký dutý strom. Kohoutek vzletěl na haluz, psíček zalezl do dutiny a usnuli.

Ráno, sotva se rozednívalo, kohoutek zakokřhal: „Kukurykú!“ Uslyšela kohoutka liška, zachtělo se jí pochutnat si na kohoutím mase. Poodešla pod strom a vychvalovala kohoutka: „Ejhle, kohoutek! Takového ptáčka jsem jakživa neviděla, jaké má krásné peříčko, jaký červený hřebínek, jak jasný hlásek! Slet' ke mně, švarný šohajčku!“

b) Dějou se divný věci. Fakt divný, protože jinak by mě nikdo nedonutil najít si propisku a tenhle sešit a začít psát. Slohy nesnáším. Možná to po mně nepůjde někdy přečíst, protože i normálně dost škrábu, natož teď, když píšu pod peřinou a svítím si k tomu baterkou. Musím totiž dávat bacha, aby mě někdo neviděl. Ani máma, ani táta, ani moje uječená ségra, ale hlavně ne ONI! Jsem totiž přesvědčenej, že mě sledují.

Na jednu stranu je mi hloupý psát si deník jako nějaká zamilovaná holka, ale na druhou stranu je mi docela jasný, že potřebuju o tom všem udělat záznam nebo zápis nebo tak něco, jako to podle mě dělají opravdoví detektivové.

2. Posad'te se ve dvojicích zády k sobě. Jeden z vás má obrázek (osoby, zvířete, věci), druhý prázdný list papíru a tužku. Žák s obrázkem popisuje tak, aby jej druhý graficky ztvárnil co nejvěrněji. Druhý žák může klást doplňující otázky. Po uplynutí časového limitu (10 minut) obrázky porovnejte. Řekněte ostatním, proč se vám práce dařila/nedařila, co by vám pomohlo, co bylo nejobtížnější apod. Poté si role vyměňte.

Literatura:

1a) František Bartoš: *Kytice*

1b) Petra Braunová: *Neuvěřitelné září. Tajný deník Tomáše S.* (Upraveno)

Metodické poznámky:

1. *Shoda*: obě ukázky jsou prozaické; v obou je využita frazeologie; *rozdíly*: a) pohádka; vypravěč, kohoutek, slepička, liška; přímá řeč; slova zastaralá (tzv. archaismy); frazeologie: *šli, kam je oči vedly*; b) příběh; vypravuje jedna osoba (hlavní hrdina), z textu pouze poznáme, že je to chlapec; nadměrné používání nespisovných slov a slovních tvarů; frazeologie: *dávat si bacha*; 2. Cílem je dokonalá replika, přesná v detailech, rozměrech.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. Spisovatel Petr Nikl vytvořil zajímavý text, který pojmenoval Holá pohádka. Dokážete vysvětlit proč? Pokuste se jej přepracovat tak, abychom pro něj mohli použít název Pohádka rozvitá, a také ji volně dokončete. Texty vzájemně porovnejte, vyberte ten nejoriginálnější a své rozhodnutí odůvodněte. Nakonec své práce porovnejte s originálem.

Byla žaba.	„Nemám, žabo.
Byla holá.	Nemám plži.“
Padly sněhy.	Cvaká zuby.
Žabu zebe.	„Lezu holý.
Vidí plže:	Břicho zebe.“
„Milý plži.	A sníh vrže...
Nemáš něco?“	„Buďme spolu!“
„Nemám žabo.	radí žaba.
Taky zebe.	„Sama zmrznu.
Lížu ledy.	Jedno teplo.
Kloužu holý.“	Druhé teplo.
„Buďme spolu!“	Třetí teplo.
Radí žaba.	Více topí!“
„Sama zmrznu.	Lezou spolu.
Boky hřejí!“	Země zebe.
Kloužou spolu.	Vidí mloka.
Oba zebe.	„Milý mloku.
Vidí hada.	Nemáš něco?“
„Haló, hade.	„Nemám.
Nemáš něco?	Hledám.“
Zima bolí!“	„Buďme spolu!“

2. Popište svoje neoblíbenější oblečení. Popis musí začínat *Nejraději nosím...* a končit *a proto je/jsou moje nejoblíbenější*. Nezapomeňte si nejprve sestavit osnovu.

Literatura: Petr Nikl: *Lingvistické pohádky*

Metodické poznámky:

2. Hodnotíme logické uspořádání vět a souvětí, volbu výstižných a vhodných slov (zvláště sloves a přídavných jmen) zařazení přirovnání, kreativitu žáka.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-10 Žák sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržением časové posloupnosti
Indikátory	1. žák k vybranému textu přiměřené délky vytvoří rozvitou nebo heslovitou osnovu (nejméně o třech bodech) 2. žák zařadí do přečtené ukázky na vhodné místo nabízený text
Ilustrativní úlohy	
<p>MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ</p> <p>V létě o prázdninách se Michal a Radek rozhodli, že přenocují ve stanu na zahradě u babičky. Odpoledne postavili stan a teď v něm leží zachumlaní do spacáků. Když se kluci odpoledne stěhovali do stanu, babička se strachovala: „Nebudete se tam, hoši, bát?“ „My a bát se?“ zlobili se kluci. „To nás máš, babi, za strašpytle?“</p> <p>Ale teď tu leží a nemůžou usnout. Napjatě poslouchají podivné šelesty a neznámé zvuky. Cítí, jak jim buší srdce. Pár kroků za plotem zahrady začíná les. Nikdy nevěřili na strašidla, ale teď je napadá – co kdyby přece? Každou chvíli přejede po plachtě stanu větev, jak se komihá ve větru. Nebo to není větev? Kluci se začínají potit a oči mají dokořán. Napínají uši. Venku se zvedá vítr. Co to tak strašidelně šelestí v korunách stromů? A teď to venku zafunělo, teď to škrábe po plachtě! Co se to dobývá dovnitř? Venku se ozvalo zakňučení a nové škrábání. „Vždyť je to náš Mates!“ zvolal Michal. A už se kluci hrabou ven a otvírají stan. Dědečkův pes se hrne dovnitř jako velká voda.</p> <p>Kluci si oddychli. Netrvalo dlouho a všichni tři spokojeně spali. Chundelatý psí kožich kluky krásně hřál, a i když se venku čerti ženili, vítr hučel a padal déšť, chlapi o ničem nevěděli.</p> <p>1. Sestav rozvitou/heslovitou osnovu vyprávění.</p> <p>2. Z vyprávění o chlapcích vypaď následující text. Na které místo v příběhu bys ho zařadil? Vyber větu z uvedené nabídky, na niž by text vhodně navazoval:</p> <p>Kluci si představují divokého kance nebo zježenou hlavu s ohnivýma očima. Na stan dolehlo nějaké těžké tělo. „Mamí!“ vyjekl Radek.</p> <p>a) „Nebudete se tam, hoši, bát?“ b) Pár kroků za plotem zahrady začíná les. c) Co se to dobývá dovnitř? d) Dědečkův pes se hrne dovnitř jako velká voda.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-10.01 ČJL-5-1-10.02

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Přečtěte si pozorně příběh o Enšpíglvi. Poté jej rozdělte na odstavce a nakonec vypracujte heslovitou osnovu. Dodržujte uvedenou strukturu:

OSNOVA

1. Úvod
2. Stať:
 - a) zápletka
 - b) vyvrcholení děje
 - c) rozuzlení
3. Závěr

Jednou po poledni zašel unavený Enšpígl do hospody v malém městečku, aby pojechl. Hostinská byla sama doma. Byla to divná patronka. Jedinou její láskou byl bílý psíček, kterého chovala celý den na klíně a krmila ho masem z vlastního talíře. Enšpígl si dal kus pečeně a džbán piva. Když si tak pochutnával, opustil psík svou paní a lísal se k němu. Hostinská řekla: „Dejte mu kousek pečeně a nalijte mu na talíř trochu piva – má to rád, mrška.“ Šibal to beze všeho udělal a psíček si pochutnával. Když Enšpígl dojechl a dopil, požádal hostinskou, aby mu spočítala útratu. Pak se jí zeptal: „Paní hostinská, posečkala byste tomu, kdo by neměl náhodou čím zaplatit?“ Hostinská se hned začala zaklínat, takového že ona nic nedělá, to že není jejím zvykem. Podobného hosta že by si musela nechat v zástavě tak dlouho, dokud by nezaplatil. „To je správné, paní hostinská, jsem rád, že se v této věci shodujeme,“ přitakal Enšpígl. A když mu řekla, kolik má platit, položil na stůl polovičku té částky, posadil si psíčka na ruku a chtěl odejít. „Jak to, pane?“ volala překvapeně hostinská. „Vždyť platíte jen polovičku – a kam nesete mého psíčka?“ Enšpígl odpověděl: „Snědl a vypil jsem opravdu jen polovičku, tu druhou snědl psíček. A protože zatím nemá, čím by zaplatil, beru ho s sebou do zástavy.“ Protože šibal mluvil vážně, dala se šenkýřka do prošení. Ale marně. Enšpígl mluvil o soudu a tvrdil, že ona ho vybídla, aby psíka krmil, a on jako slušný člověk jejímu přání vyhověl. „Jestli chcete, můžete si psíčka koupit, rád vám ho prodám a z peněz, které utržím, zaplatím. Jistě nenecháte svého miláčka pro dluhy v zástavě.“ Hostinská se o psíčka tak bála, že ráda zaplatila hodně peněz, aby nebyl odnesen. Šibal jí pak doplatil polovinu účtu. Ostatní peníze uložil do svého váčku a odcházel z hospody bohatší, než do ní vstoupil.

2. Vymyslete název příběhu tak, aby byl jeho obsah vyjádřen nějakým pořekadlem rčením nebo příslovím.

3. Připravte si podle sestavené osnovy mluvní cvičení a představte je ostatním. Které vystoupení si vám líbilo nejvíc a proč?

Literatura: 1. *Emanuel Frynta: Moudří blázni* (Upraveno)

Metodické poznámky: (1) U heslovité osnovy se snažíme o to, aby jednotlivé body žák vyjádřil jedním, dvěma slovy. 2. Např. Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá; Kdo chce s vlky žít, musí s nimi výt; Komu není rady, tomu není pomoci... 3. Hodnotíme plynulost projevu, výstižnost při volbě jazykových prostředků, zařazení přímé řeči, přihlížíme také k rovině spisovnosti/nespisovnosti mluveného projevu.

EXCLENTNÍ ÚROVEŇ

1. Přečtěte si pozorně vybrané titulky z deníku Sport. Poté si vyberte 5 z nich tak, abyste mohli vytvořit osnovu zajímavého vypravování.

Vyhraje ten, koho podpořím; Finále je v ohrožení; Tady bude Jágrovo; Žlutí kanárci v ohrožení; Na moře nemám čas; Češi mohou jásat; Nastává éra Ivíce; Samotáře zničil doping; Král a budoucí prezident; Kometa Kvitová; Humbuk kolem šampiónky; Tour de karambol; Testují stopera; Řekl o svých metodách

2. Podle sestavené osnovy napište vypravování. Příběhy představte ostatním a řekněte, jak se vám práce dařila, co pro vás bylo nejobtížnější a co se vám naopak dařilo.

3. Vyberte příběh, který vás zaujal nejvíc a porovnejte jej s výsledkem své práce. V čem vidíte zásadní rozdíly?

Literatura: *Český jazyk pro 5. ročník z nakladatelství Fraus*
Metodické poznámky:

4 Jazyková výchova na 1. a 2. stupni ZŠ

4.1 Jazyková výchova na 1. stupni ZŠ (rozpracováno)

4.1.1 Úvodní text

4.1.2 Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

4.1.3 Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

4.1.1 Úvodní text (rozpracováno)

4.1.2 Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (nauka o slově – lexikální význam)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-01 Žák porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová
Indikátory	1. žák vybere z nabídky slovo, které je významem nejbližší k zadanému slovu 2. žák nahradí slovo v textu slovem významově protikladným, podobným, citově zabarveným, nespisovné slovo slovem spisovným 3. žák vyhledá v textu slovo vícevýznamové, vysvětlí jeho další významy 4. žák rozhodne, zda dvojice slov splňuje požadovanou podmínku (pro opozita)

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (stavba slova)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-02 Žák rozlišuje ve slově kořen, část příponovou, předponovou a koncovku
Indikátory	1. žák rozliší, v kterých případech se jedná o slova příbuzná a v kterých o tvary téhož slova 2. žák rozliší, která slova jsou příbuzná se zadaným slovem a která ne 3. žák určí kořen slova, část příponovou, předponovou 4. žák k danému slovu uvede slova příbuzná

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (slovní druhy)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-03 Žák určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech
Indikátory	1. žák zařadí vyznačené plnovýznamové slovo z textu ke slovnímu druhu

	<p>(podstatné jméno, přídavné jméno, sloveso, příslovce)</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. žák vybere z krátkého textu větu, která obsahuje/neobsahuje zadaný slovní druh 3. žák používá v mluveném i psaném projevu náležité tvary podstatných a přídavných jmen (kromě pravopisu přídavných jmen přivlastňovacích) 4. žák používá v mluveném i psaném projevu náležité tvary sloves ve způsobu oznamovacím
--	---

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (tvarosloví)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-04 Žák rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák vyhledá v textu nespisovný tvar podstatného jména, přídavného jména, slovesa a nahradí je tvary spisovnými 2. žák doplní do věty tvar podstatného jména ve správném tvaru a odůvodní pravopis (1. a 4. pád rod mužský životný)

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-05 Žák vyhledá základní skladební dvojici a v neúplné základní skladební dvojici označuje základ věty
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák vyhledá ve větě základní skladební dvojici (podmět vyjádřený, nevyjádřený, několikanásobný)

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-06 Žák odlišuje větu jednoduchou a souvětí, vhodně změní větu jednoduchou v souvětí
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák rozliší větu jednoduchou a souvětí 2. žák vytvoří z věty jednoduché souvětí 3. žák rozhodne, který větný vzorec odpovídá zadanému větnému celku

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-07 Žák užívá vhodných spojovacích výrazů, podle potřeby projevu je obměňuje
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák nahradí spojovací výraz v souvětí tak, aby smysl zůstal zachován 2. žák spojí věty v souvětí pomocí vhodného spojovacího výrazu

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.

Tematický okruh	Jazyková výchova (pravopis)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-08 Žák píše správně i/y ve slovech po obojetných souhláskách
Indikátory	1. žák správně píše (doplní) i/y ve vyjmenovaných slovech a slovech s nimi příbuzných 2. žák píše správně z hlediska pravopisu lexikálního

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (pravopis)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-09 Žák zvládá základní příklady syntaktického pravopisu
Indikátory	1. žák uplatňuje základní poučení o správných tvarech přičestí minulého činného v mluveném i psaném projevu 2. žák doplní správně čárky do zadaného textu (několikanásobný větný člen, jednoduchá souvětí)

4.1.3 Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (nauka o slově – lexikální význam)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-01 Žák porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová
Indikátory	1. žák vybere z nabídky slovo, které je významem nejbližší k zadanému slovu 2. žák nahradí slovo v textu slovem významově protikladným, podobným, citově zabarveným, nespisovné slovo slovem spisovným 3. žák vyhledá v textu slovo vícevýznamové, vysvětlí jeho další významy 4. žák rozhodne, zda dvojice slov splňuje požadovanou podmínku (pro opozita)

Ilustrativní úlohy

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Které z uvedených slov má svým významem nejbližší ke slovu *pravil*?

Jak král **pravil**, tak se také stalo.

- zakřičel
- rozmlouval
- řekl
- vysvětlil

2. Naš souseď je *dobrý* člověk. Nahraď slovo *dobrý* slovem významem protikladným: _____

slovem významem podobným: _____
slovem citově zbarveným: _____

3. Která z následujících vět obsahuje slovo vícevýznamové?

- a) Prohra ho zarmoutila.
- b) Monika dostala nový míč.
- c) Zelenina je zdravá, měli bychom ji jíst každý den.
- d) Ve škole jsem na chodbě našel korunu.

Víš, jaký další význam toto slovo má? Uveď příklady:

4. Která z následujících možností obsahuje slova významově protikladná?

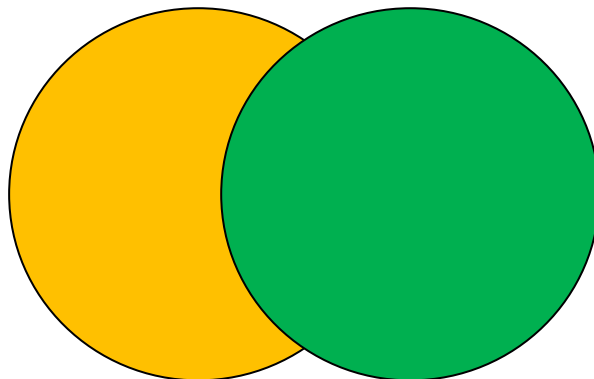
- a) dům – vilka
- b) zamlklý - tichý
- c) mnoho – hodně
- d) utíkat – běžet
- e) nahoře – dole

Poznámky	ČJL-5-2-01.01
k ilustrativní	ČJL-5-2-01.02
úloze	ČJL-5-2-01.03
	ČJL-5-2-01.04

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Porovnejte uvedené skupiny slov. Poté do první kružnice vepište všechny společné znaky první skupiny a do druhé kružnice druhé skupiny slov. Do průniku pak vepište, co je společné pro všechna slova. Co jste zjistili?

- a) poškozená – porouchaná, baculatá – boubelatá, lehkovážná – bezstarostná, mlčenlivá – málomluvná;
- b) lesklá – matná, líná – pilná, levá – pravá, prudká – mírná.

2. Porovnejte uvedené básně. Jsou v nich užita slova podobného významu (synonyma), opačného (antonyma), nebo slova vícevýznamová (mnohoznačná)? Své rozhodnutí doložte příklady z textu.

a)

NAŠE CHOVÁNÍ

Já mám bráčku Karlíka
a ten chová králíka.

Starší sestra Jiřinka
chová zase miminka.

Jen mě smůla prohání –
nosím dvojky z chování.

Jiří Havel

b)

PRAVDA, NEBO LEŽ?

Kůň je malý,
myš zas velká,
vlas je tlustý,
látka tenká.

Je to všechno pravda?
Kdepak, je to lež.

Plot je vždycky vysoký,
nízká je prý věž.

3. Ve kterém řádku nejsou jen slova podobného významu (synonyma):

- a) okouzlený, očarovaný, oslněný, uchvácený
- b) drzost, troufalost, opovážlivost, rozvážnost
- c) namouduši, namouvěru, skutečně, opravdu
- d) namáhat se, dřít se, lopotit se, pachtit se

4. Ke každému slovu přiřaďte slovo opačného významu. Pokuste se jich vymyslet co nejvíc.

odvážný, každý, světlý, chytrost

Literatura:

SVOBODOVÁ, J. a K. KLÍMOVÁ. *Čeština s maňáskem Hláskem (pro 2. ročník základní školy)*. Praha: Scientia 1997, s. 59.

SVOBODOVÁ, J. a K. KLÍMOVÁ. *Čeština s maňáskem Hláskem (pro 3. ročník základní školy)*. Praha: Scientia 1998, s. 60.

Metodické poznámky:

(1) Řešení: a) slova podobného významu (synonyma); přídavná jména, typ: tvrdá, 1. pád, číslo jednotné, rod ženský, vzor mladý; jsou to slova čtyřslabičná, začínají na obojetnou souhlásku, končí na –á; obsahují minimálně jednu tvrdou souhlásku; b) slova opačného významu (antonyma); přídavná jména, typ: tvrdá, 1. pád, číslo jednotné, rod ženský, vzor mladý; slova dvojslabičná, všechna začínají na obojetnou souhlásku, všechna končí na –á, všechna obsahují 2 samohlásky; c) přídavná jména, typ: tvrdá, 1. pád, číslo jednotné, rod ženský, vzor mladý; začínají na obojetnou souhlásku, končí na –á.

(2) a) Naše chování: *chovat* – slovo mnohoznačné: věnovat se chovu zvířat; držet v náručí; příbuzné slovo chování – určitý způsob jednání; b) Pravda, nebo lež: slova opačného významu (antonyma): *pravda x lež, malý x velký, tlustý x tenký, vysoký x nízký*.

(3) na řádek b) nepatří slovo *rozvážnost*.

(4) bojácný, bázlivý, plachý; žádný, nikdo, ani jeden; tmavý, temný, ponurý; hloupost, omezenost, nechápavost, tupost, *expr.* přihlouplost, zabeđenost, natvrđlost

EXCLENTNÍ ÚROVEŇ

1. Zformulujte stručně a výstižně pravidlo o významu slov, které vyjadřuje následující říkanka.

Synonymům krejčí ušil
 STEJNĚ hezký černý frak.
 Antonyma jim ho berou
 a nosí ho naopak.

2. Doplňte do neúplných spojení slova opačného významu

a) k přídavnému jménu **tlustý**:

tlustá čára x _____ čára
 tlustá žena x _____ žena

b) k přídavnému jménu **ostrý**:

ostrý nůž x _____ nůž
 ostrá zatáčka x _____ zatáčka

Dvojice přídavných jmen vzájemně porovnejte. Co jste zjistili?

3. Která z uvedených slov jsou mnohoznačná? Své rozhodnutí doložte jejich použitím ve větách.

lístek, stolička, podmět, sloveso, zajíc, Říp

4. Vyberte si slovo (libovolný slovní druh), vymyslete k němu vhodná synonyma a použijte je ve větě podobně jako např. Karel Čapek.

Co prý se takový listonoš nachodí, naběhá, netrandí, nalítá, nahoní a našlape...

Literatura:

SVOBODOVÁ, J. a K. KLÍMOVÁ. *Čeština s maňáskem Hláskem (pro 2. ročník základní školy)*. Praha: Scientia 1997, s. 57.

KAREL ČAPEK. Devatero pohádek. **Doplnit**

Metodické poznámky:

(1) Snažíme se, aby žáci obsahu říkanky nejen rozuměli, ale její obsah dokázali zobecnit jako poučku: Slovům podobného významu říkáme synonyma. Slova opačného významu jsou antonyma (můžeme jim říkat také opozita).

(2) Žáky upozorníme na skutečnost, že k některým slovům můžeme vytvořit různá antonyma – vždy záleží na jejich uplatnění ve větě (*čára: tlustá x tenká; žena: tlustá x štíhlá, hubená; nůž: ostrý x tupý; zatáčka: ostrá x mírná*).

(3) Mnohoznačné je takové slovo, které má několik věcných (slovních) významů, označuje několik různých věcí: *lístek* (vstupenka, pohlednice – dopis, dubový lístek, jízdenka, plátek (např. zlata); *stolička* (zub, nábytek); *zajíc* (zvíře, expr. vyplašený, bázlivý člověk, expr. nezkušený mladý člověk) x jednovýznamová (jednoznačná) slova jsou vlastní jména a odporné názvy.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (stavba slova)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-02 Žák rozlišuje ve slově kořen, část příponovou, předponovou a koncovku
Indikátory	1. žák rozliší, v kterých případech se jedná o slova příbuzná a v kterých o tvary téhož slova

	2. žák rozliší, která slova jsou příbuzná se zadaným slovem a která ne 3. žák určí kořen slova, část příponovou, předponovou 4. žák k danému slovu uvede slova příbuzná
Ilustrativní úlohy	
<p>1. Roztříd' uvedená slova na dvě skupiny tak, aby v jedné byly pouze tvary slova <i>les</i> a ve druhé slova s tímto slovem příbuzná: lesník, lesa, zalesnit, lesní, lesu, prales, lesem, polesí</p> <p>slova příbuzná se slovem les: _____ tvary slova les: _____</p> <p>2. Český jazyk je náš jazyk národní. Které z následujících slov <u>není</u> příbuzné se slovem český?</p> <p>a) čeština b) Česko c) Čech d) česat</p> <p>3. Proved' rozbor stavby slova <i>nevýslovně</i>: část předponová: _____ kořen slova: _____ část příponová: _____</p> <p>Které z následujících slov obsahuje předponovou i příponovou část?</p> <p>a) proslov b) ledový c) nstartovat d) lékařka</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-02.01 ČJL-5-2-02.02 ČJL-5-2-02.03

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (slovní druhy)
Očekávaný	ČJL-5-2-03

výstup RVP ZV	Žák určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák zařadí vyznačené plnovýznamové slovo z textu ke slovnímu druhu (podstatné jméno, přídavné jméno, sloveso, příslovce) 2. žák vybere z krátkého textu větu, která obsahuje/neobsahuje zadaný slovní druh 3. žák používá v mluveném i psaném projevu náležité tvary podstatných a přídavných jmen (kromě pravopisu přídavných jmen přivlastňovacích) 4. žák používá v mluveném i psaném projevu náležité tvary sloves ve způsobu oznamovacím
Ilustrativní úlohy	
<p>1. <i>S poctivostí nejdál dojdeš.</i> Zvýrazněné slovo ve větě je:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) podstatné jméno b) příslovce c) zájmeno d) sloveso <p>2. Která z následujících vět <u>neobsahuje</u> přídavné jméno?</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Hlavní město naší republiky je Praha. b) Můj kamarád Petr běhá nejrychleji z celého mužstva. c) Cestovatel vyprávěl zážitky z cest velmi zajímavě a poutavě. d) V pět hodin vysílají v televizi velmi zajímavý cestopisný film. <p>3. Rozhodni, ve které z vět <u>není</u> spojení podstatného a přídavného jména pravopisně správně?</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Žabí stehýnka jsou vyhlášená pochoutka. b) Noví žáci se ve třídě rychle spřátelili. c) Hluchý lidé potřebují naši pomoc. d) V zoologické zahradě se vylíhla sokolí mlád'ata. 	
Poznámky k ilustrativní úloze	<p>ČJL-5-2-03.01</p> <p>ČJL-5-2-03.02</p> <p>ČJL-5-2-03.03</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.

Tematický okruh	Jazyková výchova (tvarosloví)								
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-04 Žák rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary								
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák vyhledá v textu nespisovný tvar podstatného jména, přídavného jména, slovesa a nahradí je tvary spisovnými 2. žák doplní do věty tvar podstatného jména ve správném tvaru a odůvodní pravopis (1. a 4. pád rod mužský životný) 								
Ilustrativní úlohy									
<p>1. Která z následujících vět <u>neobsahuje</u> pouze spisovná slova?</p> <p>a) Míč mi spadl za plot k sousedům. b) To je fakt hustý! c) Adéla ode mě pořád opisuje! d) Dnes máme domácí úkol z angličtiny.</p> <p>Vyhledej v textu nespisovné tvary slov. Poté si alespoň tři vyber, napiš je do tabulky a nahrad' je tvary spisovnými:</p> <p>Když jsme četli Malého prince, tak mi například vadilo, že spad z jiný planety. „To je přeci nesmysl,“ říkal jsem Kimovi. „Jak to, že ti to nevadí?“ A on, že je to pohádka. A tak jsem si pak znovu přečet o milionářovi, co pořád počítal peníze a na nic jiného neměl čas, a o tom králi, kterej přikazoval jen to, co šlo splnit, a o tom, jak se ochočuje liška, a najednou jsem to pochopil. Doopravdy se v Malým princí říká lidem o nich samejch, i když je to pohádka myšlená pro děti.</p> <p><i>V. Stýblová: Můj brácha</i></p> <hr/> <table border="1" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th style="width: 50%;">Nespisovný tvar</th> <th style="width: 50%;">Spisovný tvar</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> </tr> </tbody> </table> <p>2. Podstatná jména v závorkách doplň do vět tak, aby byla mluvnicky i pravopisně správně:</p> <p>Velké vzdálenosti jsou dnes překonávány moderními _____ (letadlo). Děti jely na školu v přírodě se svými _____ (učitel). Na poli si vesele hráli ušatí _____ (králík). Při výtvarné výchově jsme malovali vodovými _____ (barva).</p>		Nespisovný tvar	Spisovný tvar						
Nespisovný tvar	Spisovný tvar								
Poznámky k ilustrativní úloze	<p>ČJL-5-2-04.01 ČJL-5-2-04.02</p> <p>Použitý text: V Stýblová: Můj brácha</p>								

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-05 Žák vyhledá základní skladební dvojici a v neúplné základní skladební dvojici označuje základ věty
Indikátory	1. žák vyhledá ve větě základní skladební dvojici (podmět vyjádřený, nevyjádřený, několikanásobný)
Ilustrativní úloha	
<p>1. <i>Českým zemím kdysi vládli králové.</i> Která z následujících dvojic slov je základní skladební dvojicí uvedené věty? a) českým zemím b) kdysi vládli c) zemím vládli d) vládli králové</p> <p><i>Babičce rozkvetly na zahradě žluté tulipány.</i> Které z následujících slov je podmětem uvedené věty? a) babičce b) tulipány c) na zahradě d) rozkvetly</p> <p>Ve které z následujících vět je několikanásobný podmět? a) První přišel na hřiště Jirka. b) Včera celý den padal sníh. c) Na zahradě zpívají kosi, sýkorky a pěnkavy. d) Proč se na mě tak díváš?</p> <p>Podtrhni větu, ve které není podmět vyjádřen: a) Malé děvčátko upadlo. b) Auto zastavilo přímo před domem. c) Rád si hraji s mladším bratrem. d) Za chvíli přišla domů i Eva.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-05.01

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-06 Žák odlišuje větu jednoduchou a souvětí, vhodně změní větu jednoduchou v souvětí
Indikátory	1. žák rozliší větu jednoduchou a souvětí 2. žák vytvoří z věty jednoduché souvětí 3. žák rozhodne, který větný vzorec odpovídá zadanému větnému celku
Ilustrativní úlohy	
<p>1. Která z následujících vět je větou jednoduchou?</p> <p>a) Kořata běhala vesele po domě i po dvoře. b) Jedno se někam zaběhlo a nemohli jsme ho nalézt. c) Máma kočka truchlila, a proto odmítala jíst. d) Bylo nám jí líto, ale pomoci jsme jí nemohli.</p> <p>2. Pokračujte tak, abyste vytvořili souvětí:</p> <p>a) Paní učitelka mi doporučila, abych _____ . b) Petr říkal, že _____ . c) Zaradoval se, protože _____ . d) Jsem rád, když _____ .</p> <p>3. Kterým z nabízených větných vzorců můžeme znázornit následující souvětí?</p> <p><i>Lev zoufale řval a bránil se ze všech sil, ale nemohl se ze sítě vymotat.</i></p> <p>a) V1, V2, ale V3. b) V1, ale V2. c) V1 a V2, ale V3. d) V1 a V2, V3.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-06.01 ČJL-5-2-06.02 ČJL-5-2-06 .03

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-07 Žák užívá vhodných spojovacích výrazů, podle potřeby projevu je obměňuje
Indikátory	1. žák nahradí spojovací výraz v souvětí tak, aby smysl zůstal zachován 2. žák spojí věty v souvětí pomocí vhodného spojovacího výrazu
Ilustrativní úlohy	
<p>1. Liška celou hodinu běhala a skákala, ale na hrozny nedosáhla. Kterým z následujících spojovacích výrazů můžeš nahradit spojku ale, aby smysl sdělení zůstal zachován?</p> <p>a) že b) i c) potom d) avšak</p> <p>2. Správný člověk je věrný svým přátelům. Stojí při nich za všech okolností. Kterým z nabízených spojovacích výrazů lze vhodně spojit věty jednoduché v souvětí?</p> <p>a) který b) i když c) a d) kde</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-07.01 ČJL-5-2-07.02

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (pravopis)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-08 Žák píše správně i/y ve slovech po obojetných souhláskách
Indikátory	1. žák správně píše (doplní) i/y ve vyjmenovaných slovech a slovech s nimi příbuzných 2. žák píše správně z hlediska pravopisu lexikálního
Ilustrativní úlohy	
<p>1. Vyber slovo, které na řádek nepatří. Své rozhodnutí odůvodni:</p> <p>a) přesypat, odsypat, sychravý, sypání, vysypání b) slyšet, vyslyšet, slyšitelný, neslyšně, plyšový c) myslet, myšlenka, myšlení, zamykat, vymyslet d) obydlí, bystrý, bydlet, byt, bydliště,</p> <p>2. Dopln ve větách neúplná slova:</p> <p>a) Tatínek sl_b_l, že koupí l_že. b) Umět v_jmenovaná slova, to je v_hra. c) Dům b_l pěkný, ale v_padal neob_dleně. d) Nejev_ce mi chutnají pov__dlové taštičky pos_pané mákem.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-08.01 ČJL-5-2-08.02

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (pravopis)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-09 Žák zvládá základní příklady syntaktického pravopisu
Indikátory	1. žák uplatňuje základní poučení o správných tvarech přičestí minulého činného v mluveném i psaném projevu 2. žák doplní správně čárky do zadaného textu (několikanásobný větný člen, jednoduchá souvětí)
Ilustrativní úlohy	
<p>1. Doplně neúplná slova a své rozhodnutí odůvodni:</p> <p>a) Vlaštovky už odletěl_ do teplých krajin. b) Konečně se stromy zazelenal_. c) Čápi si stavěl_ hnízda na komíně. d) Světla na vánočním stromku se rozzářil_.</p> <p>2. Doplně ve větách a souvětích čárky:</p> <p>a) Petr říkal že odpoledne nepřijde. b) Na výlet se vydala celá naše rodina - tatínek maminka sestra i já. c) Karel Petr Ondřej a Filip přišli na smlouvanou schůzku včas. d) V létě jsme jeli k moři protože se rádi koupeme.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-09.01 ČJL-5-2-09.02

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-3-01 Žák vyjadřuje své dojmy z četby a zaznamenává je
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák zpracuje stručný referát o přečtené knize, prezentuje ho spolužákům, zakládá do portfolia nebo zapisuje do čtenářského deníku 2. žák řekne, jak na něj vyslechnutá/přečtená ukázka působí, jaký v něm vyvolala dojem
Ilustrativní úlohy	
<p>1. Záznam o přečtené knize (rozsah minimálně 50 slov):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. autor, název knihy, ilustrátor, rok vydání, nakladatelství 2. stručný obsah knihy 3. hlavní postava/postavy 4. zdůvodnění, proč se kniha čtenáři líbila/nelíbila 5. doporučení ostatním – zdůvodnění 6. přečtení vybrané ukázky <p>Žáci zpracovávají záznamy o knihách do čtenářských deníků nebo na volné listy papíru, které zakládají do svých portfolií.</p> <p>2. Na základě vyslechnuté (přednes učitele, audiozáznam)/přečtené ukázky žák řekne, zda se mu ukázka líbila/nelíbila a svůj názor zdůvodní (dialog, diskuse).</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-3-01.01 ČJL-5-3-01.02

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-3-02 Žák volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na dané téma
Indikátory	1. žák přednese a volně reprodukuje text 2. žák vytvoří vlastní text na dané či vlastní téma
Ilustrativní úloha	
<p>1. Vytvoř pohádku <i>O zlé ježibabě</i> podle následujícího postupu:</p> <p>a) úvod pohádky:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napiš, kde ježibaba žila; použij některá ustálená spojení (bylo nebylo, za devatero horami a devatero řekami, byl jednou jeden...); - napiš, jak ježibaba vypadala, jaké měla vlastnosti a jaká chovala zvířata; <p>b) vlastní vypravování:</p> <ul style="list-style-type: none"> - za ježibabou někdo přijde a něco po ní chce; (zápletka) - ježibaba se rozzlobí, použije nějaké zaklínadlo a postavu začaruje; - napiš, co udělala zakletá postava; (vyvrcholení děje) - vymysli, jak kouzlo pominulo a jak se postava vrátila do své původní podoby (rozuzlení); <p>c) vymysli závěr (stačí jedna věta).</p>	
Poznámky k ilustrativním úloze	ČJL-5-3-02.02

Vzdělávací obor	Český jazyk										
Ročník	5.										
Tematický okruh	Literární výchova										
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-3-03 Žák rozlišuje různé typy uměleckých a neuměleckých textů										
Indikátory	1. žák rozhodne, jakého typu je úryvek a) umělecký (poezie, komiks, pohádka) b) neumělecký (naučný text, návod k použití)										
Ilustrativní úloha											
<p>1. Máma smaží bramborák, nad pánví se zvedá mrak, modrý mrak se z pánve zvedá, už se tvoří kůrka hnědá, a té vůně po kuchyni! Až to dělá v puse sliny.</p> <p>2. brambor, lilek hlíznatý, až 1 metr vysoký, u nás jednoletá užitková rostlina, z čeledi lilkovitých s namodrale bílými květy a zelenými bobulemi; všechny zelené části jsou jedovaté, pochází z Jižní Ameriky</p> <p>3. „I jakpak ji nemám bít, když umí jen z konopí zlaté nitky příst,“ odpověděla matka. „Nu, když umí z konopí zlaté nitky příst, tedy mi ji prodejte“ – řekl kníže. „Ráda, co mi za ni dáte?“ „Půl měřice zlata.“</p> <p>4. Sejměte kryt baterie. Připojte konektor baterie k nabíječce. Nabíječku připojte k zásuvce. Nabíječka baterií není hračka – nabíjení musí být vždy prováděno dospělou osobou.</p> <p>Přiřaď v tabulce k typu textu číslo odpovídajícího úryvku:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Typ textu</th> <th>Číslo úryvku</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Pohádka</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Návod k použití</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Naučný text z encyklopedie</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Poezie</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Typ textu	Číslo úryvku	Pohádka		Návod k použití		Naučný text z encyklopedie		Poezie	
Typ textu	Číslo úryvku										
Pohádka											
Návod k použití											
Naučný text z encyklopedie											
Poezie											
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-3-03.01										

Vzdělávací obor	Český jazyk								
Ročník	5.								
Tematický okruh	Literární výchova								
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-3-04 Žák při jednoduchém rozboru literárních textů používá jednoduché literární pojmy								
Indikátory	1. žák rozhodne, zda uvedená ukázka je pohádka, pověst nebo bajka 2. žák rozhodne, zda uvedená ukázka je poezie, nebo próza								
Ilustrativní úlohy									
<p>1. Přiřaď k pojmům v tabulce číslo úryvku:</p> <p>1. V lese pod Kavčí horou se brouzдал v bukovém mokřadisku zlý kanec samotář, který způsobil lidem z okolních vesnic četné škody; obilí na polích rozválel, mnoho loveckých psů roztrhal a na jezdce vyskakoval tak zuřivě a tak vysoko, že koním rozerval břicho. A na toho kance jednou vyrazil muž z rodu Štrosova, syn Sudivojův jménem Bivoj.</p> <p>2. Vrána dychtivě strčila hlavu do džbánu, ale měla příliš krátký zobák. Věděla, že kdyby džbán převrátila, voda by vytekla a vsákla se do země. Vtom něco vránu napadlo. Začala zobákem sbírat se země kamínky a házet je do džbánu. Jak kamínků přibývalo, zvedala se i hladina vody, až se z ní mohla vrána pohodlně napít.</p> <p>3. Ale Vaněk nechtěl o žádné jiné odměně ani slyšet a řekl: „Král slíbil, že kdo způsobí, aby dcera jeho zas mluvila, bude jejím manželem. Královské slovo je zákon; a chce-li král, aby jiní zákony jeho šetřili, musí je sám napřed zachovávat. A proto mi král musí svou dceru dát.</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th>Text</th> <th>Číslo úryvku</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Pohádka</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Bajka</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Pověst</td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>2. Rozhodni, který úryvek je poezie a který próza:</p> <p>1. Je zimní večer. Venku tiše sněží. V krbu hoří, z lampy padá záře, Mráz na okna kreslí zimostřád. Dnes má radost hostitel i host. Zimní večer. Na zámecké věži Jasné oči, rozesmáté tváře - odbíjejí hodiny svůj čas. Baron Prášil pozval společnost.</p> <p>2. Daleko široko do všech stran dohlédli dalekohledem za toho jasného, zářivého dne. Nikde však stopa po lidech, jen pohádková scenerie přírody, svěží a nedotčená lidskou rukou. Pan Braun byl vzrušen. Toužil po lidech, hledal, ale nenašel je. Zato objevil kousek světa, který mu připomínal ráj, jak si jej v dětských letech představoval.</p>		Text	Číslo úryvku	Pohádka		Bajka		Pověst	
Text	Číslo úryvku								
Pohádka									
Bajka									
Pověst									
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-3-04.01 ČJL-5-3-04.02								

2. stupeň